

Lapin Kansa 24.2.2006

Totuuskomission aika

Lapin Kansassa 22.2.2006 oli uutisoitu näkyvästi miten kahden hengen muodostamalla työryhmällä valmistellaan uutta lainsäädäntöä Ylä-Lapin maiden hallintaan. Näin ratkaistaisiin vihdoinkin Ylä-Lapin maa-oikeuskysymys saamelaiskäräjien poliittisen johdon vaatimusten mukaisesti.

Uutisen luettuani jäin pohtimaan, että onko sellainen ratkaisumalli oikeudenmukainen, että saamelaisiakin vanhempaan kuuluvat lappalaiset pyritään rajaamaan luonnonvarojen käytön ulkopuolelle. Eikö sellainen ole juuri rasismia? Niinpä saamelaiskäräjien vaatimuksia on analysoitava arvojen ja moraalien sekä oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Oikeudenmukaisuuden määrittelyn perusongelmana se, että ei ole lainkaan selvää se, millä perusteella saamelaisille pitäisi alueen resursseja jakaa?

Saamelaisten maanhallinnan järjestäminen on ollut pitkä ja monivaiheinen prosessi, joka on käsittänyt vuoden 1951 jälkeen erilaisia esityksiä. Kuten lehti uutinenkin osoitti, kiistely on koskenut varsin pienelle ryhmälle kaavailtujen etuoikeuksien järjestämistä. Näin saamelaisten vaatimuksilla on laajempikin periaatteellinen merkitys, jolla on yhteys Suomen perustuslain turvaamaan omaisuuden suojaan. Sen vuoksi olisi viisasta, että asetettaisiin kiistan eri osapuolista riippumattomista asiantuntijoista muodostettava totuuskomissio. Näin voitaisiin analysoida nykyiseen etniseen konfliktiin johtanut kehitys ja siinä mukana olleiden/olevien rooli ja vastuut. Totuuskomissiossa tulisi tavoitella sellaista totuutta, jonka perusteella saataisiin selville se miten on päädytty siihen, että Inarin ensimmäisistä asukkaista -lappalaisista on tehty syrjitty ryhmä.

Komissiolta odottaisin ehdotonta ja lopullista totuutta, joka voitaisiin tarvittaessa esittää jopa oikeudenkäynneissä, valaehtoisen todistajalausunnan tapaan. Niin historiantutkimuksen, totuuskomission kuin tuomioistuimenkin tavoitteena on totuuden löytäminen sen selvittämiseksi mitä menneisyydessä on todella tapahtunut ja minkälaisen kehityskulun kautta on jouduttu nykyiseen etniseen konfliktiin? Vaikka tavoite eri osapuolille saattakaakin olla yhteinen, on kuitenkin selvää, että totuus tarkoittaa kiistan eri osapuolille eri asioita. Totuuskomissiossa tulisi tavoitella sellaista totuutta, jonka nojalla menneisyydessä tehtyjä ratkaisuja voitaisiin käsitellä sillä tavalla, että asianomaiset itse voisivat niihin tyytyä. Tässä merkityksessä totuus voisi olla lähellä sovintoa tai konsensusta. Se voi hyvinkin poiketa varsinaisesta tieteellisestä totuudesta tai sellaisesta totuudesta, joka kestää tuomioistuimessa.

Oikeusistuimen totuus Ylä-Lapin maanomistus ja metsäkiistassa perustuu olemassa olevaan lakiin ja totuuden on kestävä lain edessä. Ylä-Lapissa historian kuten ei muullakaan tutkimuksella ei ole tuomioistuin-käsittelyyn velvoittavaa todistustaakkaa, vaan se voi esittää totuutena myös todennäköisyyksiä. Niiden argumenttien kestävyyttä joudutaan taas viime

kädessä arvioimaan tiedeyhteisössä. Tuomioistuin ei voi näin menetellä, koska tuomio johtaa aina konkreettisiin seuraamuksiin. Ylä-Lapin maanomistus ja metsäkiista sisältää myös runsaasti vääriä historian tulkintoja saamelaisuudesta ja lappalaisuudesta. Ominaista tällaisille kommentteissa esiin nostetuille "totuuksille" on se, että ne ovat alituisten muutospaineiden alaisuudessa ja uudelleen arvioimisen kohteena.

Jouni Kitti
Pitkäaikainen saamelaisparlamentaarikko